

Поливода Вадим В'ячеславович,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук;
Вербова Надія Ігорівна,
ад'юнкт кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕЯКИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Чинний закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» дає визначення ОРД як системи гласних і негласних пошукових, контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [4]. При цьому переліку оперативних та оперативно-технічних засобів Закон не наводить. Проте, визначаючи гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, законодавець зазначає, що для одержання інформації забороняється застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, які пригнічують волю або завдають шкоди. Слід зазначити, що застосування технічних засобів в ОРД може завдавати шкоди не лише «здоров'ю людей», а й обмежувати конституційні права і свободи громадян. Тому важливе значення має питання забезпечення прав та законних інтересів громадян під час проведення оперативно-розшукових заходів як в мирний час, так і в умовах воєнного стану.

Необхідно зазначити, що документування злочинів в умовах війни має свої особливості. Не є винятком і злочини проти власності. До таких особливостей передусім варто віднести: по-перше, те, що в умовах війни до документування злочинів можуть долучитися громадські організації та всі українці, а не лише спеціально уповноважені на це фахівці; по-друге, наразі документування злочинів відбувається із застосуванням цифрових платформ і застосунків. Так, зокрема, документувати злочини проти власності можна письмово, на фото та відео. Зокрема, доцільно фіксувати: пошкоджені та знищені цивільні будівлі, й інші невійськові об'єкти (як-от дамби, хімзаводи, автомобілі тощо); сліди обстрілів у житлових кварталах; акти мародерства, пограбування [1, с. 125]

Як свідчить аналіз практики, найбільш перспективними для цілей доказування, успішного проведення слідчих дій є оперативно-технічні заходи з використанням таких способів фіксації:

- фотографування (цифрова зйомка);
- відеозапис;
- аудіофіксація.

В умовах воєнного стану, особливого гостро стоїть питання оперативного виявлення та розслідування кримінальних правопорушень працівниками правоохоронних органів, які повинні приділяти більше уваги використанню досягнення науково-технічного прогресу, а також їхні технічні можливості. Тому слід постійно підвищувати технічний і професійний рівень працівників органів та підрозділів Національної поліції. Таке рішення пояснюється певними вимогами щодо підготовки спеціалістів вищої кваліфікації у сфері правоохоронної діяльності.

Не винятком стало і розкриття кримінальних правопорушень проти власності в умовах воєнного стану, однак в роботі працівників оперативних підрозділів Національної поліції, інших правоохоронних і розвідувальних органів України природньо виникають проблеми, від вирішення яких залежить ефективність їх роботи, у тому числі пов'язані з використанням оперативними підрозділами широкого спектру технічних засобів [2, с. 61].

Для вмілого та ефективного використання технічних можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних засобів з метою встановлення та документування особи, що вчинила кримінальне правопорушення у процесі попередження, виявлення та розслідування злочинів проти власності під час воєнного стану необхідно впроваджувати механізми використання та документування інформації, які містяться на різноманітних носіях, які надають доступ для обміну інформацією (в т.ч. і wi-fi роутери). Зокрема, для вирішення питань з отримання даних із електронних (інформаційних) комунікаційних засобів можна використовувати інноваційний комплекс «Cellebrite» для вилучення (копіювання) криміналістично (оперативно-розшукової) значимої інформації для правоохоронних органів, призначений для вилучення даних з таких мобільних терміналів як стільникові радіотелефони з тастатурним (кнопковим) набором, смартфонів, ай-фонів, планшетів, переносних GPS-трекерів, безпілотних літальних апаратів тощо для подальшого розшифрування та аналізу [3, с. 70].

Результати проведеного нами дослідження свідчать, що оперативні працівники не завжди застосовують ці способи фіксації для цілей документування злочинної діяльності фігурантів та виконання інших завдань ОРД. Це відбувається з багатьох причин. Одними з таких причин є: низький рівень технічної підготовки оперативних працівників;

відсутність чітко розроблених методик використання відомостей, одержаних за допомогою оперативно-технічних засобів; недостатньо високий рівень організації використання техніки; відсутність науково обґрунтованих рекомендацій щодо раціонального вибору конкретних пристроїв, приладів і методик їх застосування в різних оперативно-розшукових ситуаціях; невідповідність можливостей технічних засобів потребам практики оперативної роботи; недостатня кількість технічних засобів в оперативних підрозділах.

Водночас, слід зазначити, що використання технічних засобів (аудіозапис, відеозйомка, фотографування) в ході проведення розробки фігурантів, причетних до вчинення злочинів проти власності, має безперечні переваги:

- дозволяє одержати фактичні дані про кримінальне правопорушення, яке має високий ступінь достовірності (на відміну, наприклад, від інформації, одержаної від негласного співробітника), оскільки виходить від самого першоджерела (розроблюваного) і часто без його відома;

- сучасним спеціальним технічним засобам властиві характеристики, що можуть забезпечити отримання фактично будь-якої інформації під час використання фігурантом будь-якого засобу зв'язку, спілкування його з іншими особами як усередині якого-небудь приміщення, так і на вулиці, інформація зберігається фактично без втрат, є можливість її багатократного відтворення, тиражування і демонстрації, що додає їй більш універсального характеру, ніж вербальній. Вона може не лише трансформуватися в докази у кримінальному провадженні, що розслідується, але і використовуватися як орієнтовна інформація. Остання, у свою чергу, може бути використана як для визначення підстав провадження слідчих дій, так і для ефективної організації і тактики їх підготовки і проведення.

Отже, на підставі викладеного, можемо зробити висновок, що застосування технічних засобів (аудіозапис, відеозйомка, фотографування тощо) в ході проведення оперативної розробки та документування злочинної діяльності фігурантів, причетних до злочинів проти власності, в умовах воєнного стану, повинно стати невід'ємною частиною професійної діяльності оперативних працівників, які спеціалізуються на розкритті злочинів цієї категорії.

Список використаних джерел

1. Вербова Н.І «Особливості документування злочинів проти власності в умовах воєнного стану»: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 125–128.

2. Ємець О.М. Окремі аспекти використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 61–63.

3. Кобець М.В. Апаратно-програмний комплекс «celebrite ufed» як засіб отримання інформації з мобільних терміналів матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 70–73.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Поляков Євген Валентинович,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності Одеського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗШУКУ ОСІБ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблема визначення категорії «розшук осіб» та дослідження відповідного кримінально-процесуального та оперативно-розшукового інституту є ключовою для вирішення проблематики організаційно-правового забезпечення розшуку різних категорій осіб в різноманітних умовах та ситуаціях української соціальної дійсності. На жаль, питання змісту інституту розшуку осіб поки що не стали предметом належної кількості досліджень попре безперечну актуальність цієї тематики для декількох галузей вітчизняного права – оперативно-розшукового, адміністративного, кримінально-процесуального, тощо.

Більшість науковців у своїх працях розглядає розшук осіб як елемент карного переслідування. Окремі з них розглядали розшук та затримання особи в аспекті системного підходу до комплексу мер кримінального примусу, при цьому особлива увага приділялася проблематиці права особистості на недоторканність і правові механізми його обмеження. Позиції інших визначались дослідженням аспектів цивільно-правового статусу осіб, що розшукуються та затриманих осіб.